

Voorstel voor een alternatief oever- en dijkherstel langs de IJzer ter hoogte van Schoorbakke

Datum : 17 augustus 2005
Auteurs: De Rycke Ann & Koen Devos
          Instituut voor Natuurbehoud
Vragen naar : De Rycke Ann, 02/558.18.32 of 0474/88.08.15 of
                  ann.de.rycke@instnat.be
Geadresseerde : W&Z, Afd. Bovenschelde
                  t.a.v Joris Duyck en Vera De Vlieger

1. Inleiding/probleemstelling

De onverdedigde rechter IJzeroever- en dijk ter hoogte van Schoorbakke (totale lengte circa 1100 m) is al gedurende lange tijd onderhevig aan erosie als gevolg van de waterdynamiek op de IJzer (zowel door golfslag veroorzaakt door scheepvaart als gevolg van piekdebieten). Op een aantal plaatsen is het oevertalud geheel verdwenen en is de kruinbreedte geslonken tot minder dan 1 m breed. Indien deze dijk doorbreekt dreigt een overstroming van het achtergelegen poldergebied, wat absoluut dient vermeden te worden.

Na de zware overstromingen van 1993-1994 werd op basis van een advies van het IN/IBW (adviesnrs. INA.97.59, IBW.Wb.Adv.97.56) een ecologisch dijk- en oeverherstel gepland zoals reeds uitgevoerd te Mannekensvere. Hierbij zou een nieuwe dijk 45 m landinwaarts worden geplaatst en een brede plasberm gegraven worden tussen de oorspronkelijke oever en de dijk. Doordat de huidige eigenaar van de betrokken gronden hiertegen een bezwaar indiende bij de Raad van State, zijn er tot nu toe nog geen werken uitgevoerd. Op het Bekkencomité van juni II. werd, besloten al eerder werk te maken van het herstel van de oever en dijk, gezien de hoogdringendheid van de materie.

Het IN blijft echter voorstander van het oorspronkelijke plan en hoopt nog steeds op de uitvoering ervan, maar gezien de hoogdringende noodzaak wordt in dit advies een alternatief voorstel voor een oever- en dijkherstel uitgewerkt. Hierbij wordt gestreefd naar een minimale impact op de ecologische waarden, waarbij ook de stabiliteit gegarandeerd blijft.

2. Ecologische waarde van de IJzeroever- en dijk ter hoogte van Schoorbakke

Onverdedigde oevers zijn schaars langs Vlaamse rivieren. De IJzer bezit nog over een afstand van circa 40 km (50% van de oeverlengte) onverdedigde oevers, hoofdzakelijk stroomopwaarts Diksmuide ter hoogte van de IJzerbroeken en langs beide oevers stroomopwaarts Fintele. Tussen Nieuwpoort en Diksmuide bedragen de onverdedigde oevers slechts 7950 m, of circa 20 % van dit traject.

De oever en dijk te Schoorbakke bezit naast een hoge landschappelijk-esthetische waarde ook een hoge ecologische waarde. Als gevolg van de afwisseling in structuurkenmerken, grotendeels door de inwerking van de waterdynamiek, ontstonden steile, afkalvende oevers naast zachthellende delen, ter hoogte van beide komen plaatselijk rietvegetaties voor. Hoewel op de steile oevers zich meestal geen uitgebreide oevervegetatie ontwikkelt, vinden we hier enkele belangrijke rode lijstsoorten (Biesbroeck *et al.*, 2001) terug: Wilde peterselie (zeer zeldzaam), Dubbelkelk (vrij zeldzaam), Veldgerst (vrij zeldzaam). Ook voor fauna zijn ze erg belangrijk. In de steile oeverwanden broedt Oeverzwaluw (rode lijst: achteruitgaand;

Devos *et al.*, 2004). Ter hoogte van de afkalvende oeversteen ontstonden slikplaatjes waar zich een rijke bodemfauna kan ontwikkelen en waar steltlopers voedsel vinden. De sleedoornstruwelen worden als rustplaats gebruikt door Ransuil en Ringmus (rode lijst: achteruitgaand) broedt er. Haas en wezel werden waargenomen op de dijk.

3. Huidige toestand van de dijk (zie ook fotobijlage, foto 1-11)

Zoals reeds eerder vermeld is de dijk onderhevig aan erosie, waarbij grote delen van het oorspronkelijke oevertalud verdwenen zijn. Gelukkig is het een brede dijk, zodat deze tot nu toe stand hield.

Om de huidige toestand op kaart vast te kunnen leggen werd op 26/7 en 10/8/2005 een veldbezoek gebracht en opmetingen verricht. Hierbij werden de oeverlijn, de kruinlijn waterzijde en landzijde, de afgekalfde zones, de perceelsgrenzen en de aanwezigheid van rietvegetaties en struwelen puntgewijs per GPS vastgelegd. Volledige nauwkeurigheid kan echter niet gegarandeerd worden omdat de opname satellietafhankelijk is en er een steeds een fout genoteerd wordt. Om de nauwkeurigheid van de opnames te checken werd aan de hand van de orthofoto's (opnamejaar 2000) de lijnen doorgetrokken in Arcview tot puntenfiles. Tevens werd een grofschalige vegetatiebemonstering verricht.

De bijgevoegde kaart geeft volgende data weer:

- 1) de waterlijn (vanop de oever); plaatsen waar zich hier rietvegetaties bevinden werden afzonderlijk ingetekend met een inschatting van de breedte van de rietkraag;
- 2) de kruinlijn langs de waterzijde; deze valt op afkalvende delen samen met de waterlijn; de afkalvende zones werden afzonderlijk aangeduid in rood (zwarte afkalving) of oranje (lichte afkalving);
- 3) de kruinlijn langs de landzijde, met de aanduiding van de zones in het talud waar zich grote putten bevinden (vermoedelijk oude bomkraters); de oorspronkelijke kruinbreedte bedraagt vermoedelijk circa 3 m, in een aantal zones vermoedelijk slechts 2 m;
- 4) de perceelsgrens (afgebakend met prikkeldraad) die overeenstemt met de teen van het dijktalud; de schuine afstand tussen de dijkkruin en de teen van de dijk bedraagt tussen 5 en 6 m
- 5) de aanwezige struwelen
- 6) de genummerde foto's (zie fotobijlage)

De dijkvegetatie bestaat voor een groot deel uit een glanshavervegetatie, welke op een aantal plaatsen verruigt met soorten zoals Akkerdistel en Grote brandnetel. De soortenrijkste delen vinden we echter terug ter hoogte van de afkalvende oevers met soorten zoals de reeds eerder vermelde Wilde peterselie, Dubbelkelk, Veldgerst en Grote kaardenbol. Op een aantal plaatsen vestigde zich beneden aan het afkalvende talud een brede rietvegetatie, zodat er terug een stabiele situatie ontstond. Meer stroomopwaarts bevindt er zich ook ter hoogte van de landzijde van de dijk een rietvegetatie van een 3-tal meter breed.

4. Alternatief voorstel tot oever- en dijkherstel

De NTMB-techniek met palen en een houten damwand, die reeds over een belangrijke lengte toegepast werd tussen Nieuwpoort en Diksmuide is hier vanuit ecologisch standpunt niet de ideale oplossing. Hierbij wordt immers een volledige egalisatie van de oever bewerkstelligd, waarbij de variatie aan structuurkenmerken verdwijnt. Hierdoor zullen de standplaatsen voor wilde peterselie, dubbelkelk, grote kaardebol afnemen en verdwijnen tevens de broedplaatsen voor oeverzwaluw.

Het alternatieve voorstel bestaat erin de afkalving te stoppen door het plaatsen van een vooroever door middel van een palenrij (cf. Blankaartbekken en Uniebrug), een 2 à 3-tal meter van de oever af, met een hoogte van circa 50 cm (normaal maar 20 cm) boven

normaal IJzerpeil. Echter zonder een aanvulling van grond zodat de achterliggende steile oever kan behouden blijven.

Om de stevigheid van de dijk te kunnen garanderen wordt voorgesteld van de aanvulling met grond langs de landzijde van de dijk uit te voeren. Tussen de dijkkruin en de eigendomsgrens heeft het dijktalud een schuine lengte van een 5 à 6-tal meter (helling voor het grootste gedeelte 20°), zodat men de dijkkruin waar nodig, met minimum 2 meter kan uitbreiden, maar met een steiler talud (40°). Hierbij kunnen tevens de putten (cf. paragraaf 3) terug opgevuld worden.

Op de bijgevoegde kaart worden eveneens aangeduid

1) zones met voorstel vooroever (dennenhouten aaneengesloten palenrij) : circa 450 m lengte

2) zones met voorstel tot aanvulling grond langs de landzijde (zonder grondinname buiten de eigendomsgrens W&Z): circa 620 m lengte (bijkomend nog eventueel 85 m extra in het meest stroomopwaarde deel, noodzaak nog onduidelijk)

5. Methode van het oever- en dijkherstel

5.1 De vooroever

De techniek die best aan de ecologische randvoorwaarden kan beantwoorden is een vooroeververdediging. Hierbij laat men een ruimte tussen de eigenlijke oeverlijn en de vooroeververdediging, zodat een plasberm wordt gecreëerd waar zich oeverplanten kunnen vestigen. Aan de talud zelf wordt niet gewerkt.

Een aaneengesloten palenrij zonder dwarsverbindingen zorgt voor de golfbreking, waarbij de achtergelegen zone, verder spontaan kan ontwikkelen. Plaatsen met een erg steile wand kunnen op deze wijze behouden blijven, zodat ook de nestgelegenheid voor oeverwaluw aanwezig blijft. Om de 30 m wordt een uitstroomopening voorzien van één meter waarbij een kortere palenrij van 2 m lengte op 1 m van de oorspronkelijke lijn wordt geplaatst, om de bescherming van de oever te blijven garanderen.

5.2 Dijkherstel: het aanvullen met streekeigen grond

In dit advies wordt een aanvulling met streekeigen grond langs de landzijde voorgesteld, waarbij de oorspronkelijke kruinbreedte tot 2,5 a 3 m terug kan worden hersteld, maar met een steiler talud (van een helling met circa 20° naar een dijktalud van circa 40°, zoals in Mannekensvere). Ook de opvulling van de putten zou een bijkomende stabilisering van de dijk bewerkstelligen.

5.3 Inzaaien van de nieuwe dijkgedeelten

Om een snelle kolonisatie van de nieuw aangevoerde grond te bevorderen, en om massale distelgroei uit te sluiten wordt voorgesteld om de nieuwe dijkgedeelten in te zaaien met Italiaans raaigras (*Lolium multiflorum*) met een inzaaidichtheid van 3 g/m².

5.4 Opvolging van de werken

Tevens is het wenselijk om na de werken zowel ecologische ontwikkelingen als bouwkundige aspecten van de dijk verder op te volgen, zodat kan ingegrepen worden, indien noodzakelijk.

6. Eventuele doortrekking fietspad

Gezien de hoge ecologische waarde van de oever- en dijk te Schoorbakke is het vanuit ecologisch standpunt niet wenselijk een fietspad aan te leggen OP de dijk. De biologisch zeer waardevolle doornstruwelen dienen hiervoor te verdwijnen en oeverzwaluw is gevoelig voor verstoring dichtbij de nestplaatsen.

Tevens is het vanuit ecologisch en landschappelijk oogpunt niet wenselijk om de IJzer tussen Nieuwpoort en Diksmuide in een nauw keurslijf te dringen met over de gehele lengte aan beide zijden (fiets)wegeninfrastructuur.

Te Schoorbakke kan de dijk gevrijwaard blijven doordat de dichtbij gelegen Zidelingsstraat (Keiemstraat, foto 12 in fotobijlage) immers dienst kan doen als fietsroute. Deze polderweg start ter hoogte van Schoorbakkehoeve op circa 400 m van Schoorbakkebrug en loopt langs de Vladslovaart ongeveer parallel met de IJzer en komt er na een 1200 m er terug zeer dichtbij.

7. Referenties

BIESBROECK B., ES K., VAN LANDUYT W., VANHECKE L., HERMY M. & P. VAN DEN BREMT. 2001. Een ecologische register voor hogere planten als instrument voor natuurbehoud in Vlaanderen. Brussel. Rapport VLINA00/01. Flo.Wer vzw., het Instituut voor Natuurbehoud, de Nationale Plantentuin van België en de KULeuven. In opdracht van de Vlaamse Gemeenschap, 50 pp.

DEVOS K., ANSELIN A. & G. VERMEERSCH. 2004. Een nieuwe Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (versie 2004). In: VERMEERSCH G., ANSELIN A., DEVOS K., HERREMANS M., STEVENS J., GABRIËLS J. & B. VAN DER KRIEKEN. 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23: 60-75.